

Eurydice

Spodbujanje sprejemanja raznolikosti in inkluzije v šoli v Evropi

Ugotovitve poročila Eurydice
z nacionalnimi poudarki

Šolsko
izobraževanje

Erasmus-
Bogati življenja, širi obzorja

Evropska izvajalska
agencija za
izobraževanje in
kulturo

Spodbujanje sprejemanja raznolikosti in inkluzije v šoli v Evropi

Ugotovitve poročila Eurydice

Politike za spodbujanje sprejemanja raznolikosti in inkluzivnosti šol morajo naslavljati vse učence v šoli, saj le tako nihče ni izzet in vsi prejmejo podporo pri učenju in razvoju, ki jim omogoča krepitev njihovih zmožnosti.

Poročilo je primerjalna analiza nacionalnih politik in ukrepov na najvišji ravni, s katerimi pristojni naslavljajo diskriminacijo in spodbujajo sprejemanje raznolikosti in inkluzivnost v šoli, s posebnim poudarkom na pobudah za podporo učencem, ki so ali bodo najverjetneje postavljeni v slabši položaj in/ali diskriminirani. Glavna ciljna skupina na vseh področjih te analize – to so spremljanje in nadzorovanje podatkov, strateški politični okviri, politike in ukrepi za boljši dostop in večjo udeležbo, nacionalni programi izobraževanja, pobude za učno in socialno-ekonomsko podporo, izobraževanje in usposabljanje učiteljev – so učenci s posebnimi potrebami ali invalidnostmi. Druga pogosto izpostavljena ciljna skupina na večini vsebinskih področij so učenci migranti in begunci, sledijo pripadniki narodnih skupnosti, predvsem romski učenci.

Posebne potrebe in narodnostno ozadje so tudi sicer med najpogostejšimi razlogi, zaradi katerih se po poročanju dogaja diskriminacija v šoli.

S politikami je relativno pogosto naslovljena enakost spolov, na primer z ukrepi na najvišji ravni za spremljanje in nadzor nad diskriminacijo v šoli, tudi s sodelovanjem med pristojnimi organi za izobraževanje in neodvisnimi organizacijami, aktivnimi na področju spodbujanja raznolikosti in inkluzije, ter z nacionalnimi programi izobraževanja ali učnimi načrti. Učenci z manj spodbudnim socialno-ekonomskim ozadjem,

čeprav niso izrecna ciljna skupina v tem poročilu, so pogosto ciljna skupina politik in ukrepov za boljši dostop do izobraževanja in spodbujanje udeležbe v šoli ter dostop do strokovnih delavcev, ki nudijo učno in socialno-ekonomsko podporo.

Politike in ukrepi, s katerimi pristojni spodbujajo sprejemanje raznolikosti in inkluzivnost v izobraževanju, redko naslavljajo LGBTIQ+ (lezbijke, geji, biseksualne, transspolne, interpolne, kvir osebe in druge osebe nenormativnih spolov ali spolnih usmerjenosti) in učence, pripadnike verskih manjšin. Čeprav se različne skupine učencev v tem poročilu soočajo z različnimi izzivi, ki so različnih intenzivnosti, in z različnimi potrebami, je pomembno, da so vsi zajeti v politike za spodbujanje sprejemanja raznolikosti in inkluzivnosti, tako da nihče ni odrinjen in da so vsi deležni podpore pri učenju in pri razvijanju svojih zmožnosti.

V poročilu so opisani primeri nedavnih politik, ki so lahko navdihujoča spodbuda za morebitna nacionalna prizadevanja za sprejemanje raznolikosti in inkluzivnost v vzgoji in izobraževanju. V poročilu niso zajete prakse na ravni šol in tudi ne analiza učinkovitosti politik. Slednje je treba upoštevati in nadalje proučiti, če želimo imeti vsestranski pregled nad tem, kako zagotavljati dostop do kakovostnega inkluzivnega rednega izobraževanja za vse učence.

UGOTOVITVE PO POGAVJIH

1. poglavje: Raznolikost in inkluzija v šolskem izobraževanju

Ustrezno obravnavati diskriminacijo in slabši položaj učencev v šoli pomeni zagotavljati pravičnejše in inkluzivnejše izobraževanje ter pri tem skrbno upoštevati in naslavljati specifične, mnogovrstne potrebe posameznih učencev.

Sprejemanje raznolikosti in inkluzija vseh učencev v vzgoji in izobraževanju ter usposabljanju sta koncepta, ki ju prepoznamo v najpomembnejših političnih dokumentih EU, vključno s strategijami pravičnosti, ki naslavljajo razloge za diskriminacijo, kot so navedeni v Pogodbi o delovanju Evropske unije. Kljub temu dokazano ostajajo pomembne razlike v pravičnosti dostopa do izobraževanja, izkušnji šolanja, izidih vzgoje in izobraževanja učencev z različnim osebnim in socialnim ozadjem ter glede na spol, narodnost, priseljenko ozadje, veroizpoved, invalidnost, socialno-ekonomski status, spolno usmerjenost itd.

Nekatere osebe se lahko spopadajo z mnogimi ovirami pri dostopu do virov in sredstev, kot sta kakovostno redno izobraževanje in usposabljanje, in so verjetneje diskriminirane. Diskriminacija je lahko strukturna (npr. politike segregacije ali pomanjkljivo naslavljanje specifičnih potreb), lahko temelji na predsodkih (tako namernih kot nenamernih), lahko je spodbujana (npr. nasilje v šoli nad učenci LGBTIQ+, ki ga učitelji, ki niso ustrezno usposobljeni, da bi se primerno odzvali, s svojim ravnanjem spodbujajo).

Nepravičnost in diskriminacijo je zato pomembno obravnavati na celosten način in večplastno. Na primer, ni dovolj, da na učenca begunca gledamo samo z vidika te osebne situacije in mu v šoli ponudimo dodatno pomoč samo pri učenju učnega jezika, ne tudi pri ostalih predmetih. Zato je pomembno, da politike in ukrepi za inkluzivnost temeljijo na zagotavljanju specifičnih, mnogovrstnih potreb vsakega posameznega učenca.

V Sloveniji so s krovnim zakonom – Zakon o organizaciji in financiranju izobraževanja – določeni cilji vzgoje in izobraževanja, ki med drugim vključujejo:

- zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika, ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, rasno, etnično in narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo oziroma invalidnost;
- vzgajanje za medsebojno strpnost, razvijanje zavesti o enakopravnosti spolov, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje otrokovih in človekovih pravic in temeljnih svoboščin, razvijanje enakih možnosti obeh spolov ter s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi;
- enake možnosti za vzgojo in izobraževanje na območjih s posebnimi razvojnimi problemi;
- zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje otrok iz socialno manj spodbudnih okolij;
- zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje otrok, mladostnikov in odraslih s posebnimi potrebami;
- vzgajanje in izobraževanje za trajnostni razvoj in za dejavno vključevanje v demokratično družbo, kar vključuje tudi globlje poznavanje in odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi, do svoje in drugih kultur, do naravnega in družbenega okolja, do prihodnjih generacij.

S tem zakonom je tudi določeno, da se mora v zavodih za vzgojo in izobraževanje v skladu s temi cilji zagotavljati varno in spodbudno učno okolje, kjer je prepovedano telesno kaznovanje otrok in vsakršna druga oblika nasilja nad in med otroki ter neenakopravna obravnava, ki bi temeljila na spolu, spolni usmerjenosti, socialnem in kulturnem poreklu, veroizpovedi, rasni, etnični in narodni pripadnosti ter posebnosti v telesnem in duševnem razvoju.

2. poglavje: Spremljanje in nadzor nad diskriminacijo in sprejemanjem raznolikosti v šoli

V večini evropskih držav spremljajo in nadzorujejo diskriminacijo nacionalni organi, ki pri obravnavi diskriminacije sodelujejo z različnimi organizacijami; iz več kot polovice sistemov izobraževanja so poročali, da nimajo dostopa do izčrpnih podatkov o glavnih razlogih za diskriminacijo v šoli.

Zbiranje podatkov in spremljanje sta lahko uporabna mehanizma opozarjanja na skupine, za katere velja tveganje diskriminacije in izključevanja. Čeprav iz večine evropskih držav poročajo, da imajo organe na najvišji ravni, ki so dogovorni za spremljanje primerov diskriminacije, tudi v šolskem izobraževanju, jih iz več kot polovice poročajo tudi, da nimajo dostopa do celovitih podatkov o glavnih vzrokih za diskriminacijo učencev v šoli. Podatki sistemov, v katerih takšen dostop imajo, kažejo, da diskriminacija najpogosteje temelji na posebnih potrebah in invalidnostih ter narodnostnem ozadju učencev.

Po poročanju večine organov, pristojnih za izobraževanje, imajo ti dostop do razčlenjenih podatkov o značilnostih posameznega učenca, predvsem ločeno po biološkem in/ali družbenem spolu, posebnih potrebah za izobraževanje ali nezmožnostih, narodnosti, državi rojstva ali socialno-ekonomskem ozadju. Iz manj kot polovice sistemov izobraževanja so poročali, da imajo dostop do podatkov o učencih beguncih/prosilcih za azil ali učencih s priseljenskim ozadjem ter o jeziku, ki ga učenci govorijo doma; samo iz nekaj sistemov so poročali, da imajo dostop do podatkov o narodnostnem ozadju in verski pripadnosti učencev.

Razčlenjeni podatki se uporabljajo predvsem kot orodje za razvijanje politik in/ali evalvacijo, tako da lahko pristojni organi uporabljajo na dokazih temelječe informacije za boljše razumevanje učinka določenega ukrepa na specifično skupino učencev, zagotavljajo podporo učencem in pomoč šolam pri načrtovanju ustreznih programov intervencije, z uporabo virov tam, kjer jih najbolj potrebujejo.

Iz vseh sistemov izobraževanja so poročali o sodelovanju z neodvisnimi organi in/ali organizacijami, tudi z nacionalnimi organi za zagotavljanje enakosti

pri naslavljanju diskriminacije v šolskem izobraževanju. Najpogosteje se sodeluje pri razvijanju politik in zagotavljanju pomoči šolam, da te spodbujajo sprejemanje raznolikosti in inkluzivnost, gojijo enakost v izobraževanju ter preprečujejo diskriminacijo.

V Sloveniji je zagovornik načela enakosti pristojen za varstvo pred diskriminacijo v javnem in zasebnem sektorju. Zagovornik zagotavlja informacije, svetovanje in zagovorništvo vsem, ki menijo, da so bili diskriminirani v skladu z Zakonom o varstvu pred diskriminacijo, ki je opredeljena kot neenaka obravnava zaradi spola, narodnosti, rase ali narodnostnega ozadja, starosti, invalidnosti, spolne usmerjenosti, starševstva, nosečnosti in drugih osebnih okoliščin neenako obravnavane osebe. Zagovornik je zadolžen tudi za spremljanje stanja diskriminacije v državi. Za ta namen izvaja neodvisne študije, raziskave, analize in izmenjuje znanje z domačimi in evropskimi organi za enakost.

Poleg zagovornika načela enakosti sta za uresničevanje določil zakonodaje in spremljanje stanja v zavodih za vzgojo in izobraževanje pristojna tudi Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in varuh človekovih pravic.

3. poglavje: Zakonodaja, strategije in akcijski načrti na najvišji ravni za spodbujanje sprejemanja raznolikosti in inkluzije v šolah

Pripravljenih je več ciljno usmerjenih strateških političnih okvirov za spodbujanje inkluzije romskih učencev, učencev s posebnimi potrebami ali invalidnostmi, učencev migrantov in/ali beguncev, medtem ko je manj tistih s poudarkom na spodbujanju enakosti spolov, boju proti antisemitizmu in diskriminaciji učencev LGBTIQ+.

Zakonodaja, strategije in akcijski načrti na najvišji ravni lahko prispevajo k odstranjevanju obstoječih ovir pri dostopu do izobraževanja in spodbujanju enakosti in inkluzije v šolah na ravni sistema. Iz vseh evropskih sistemov izobraževanja so poročali o splošnih političnih okvirih. Veliko so jih uvedli v zadnjih letih in ponekod so utemeljeni na povezanih političnih pobudah EU (na primer akcijski načrt za boj proti rasizmu v EU ali strategija za enakost LGBTIQ v EU).

Iz večine sistemov izobraževanja so poročali o vzpostavljenih okvirih, katerih globalni cilj je izboljšati sistem izobraževanja (med drugim prek inkluzivnega izobraževanja, enakega dostopa in učne pomoči); iz več sistemov so tudi poročali o akcijskih strategijah, ki so osredotočene na preprečevanje diskriminacije in spodbujanje enakih priložnosti v izobraževanju ter izboljšanju učnih izidov in/ali zmanjševanju ugodnega opuščanja izobraževanja in usposabljanja.

Med ciljno usmerjenimi strateškimi šolskimi politikami je namen večine spodbujanje udeležbe in inkluzije romskih učencev; temu tesno sledijo usmeritve za spodbujanje inkluzije in pomoči učencem s posebnimi potrebami in invalidnostmi. Usmeritve, osredotočene na druge skupine učencev, kot so migranti in/ali begunci, so dokaj razširjene, strategije, osredotočene na spodbujanje enakosti spolov ali boj proti antisemitizmu ali diskriminaciji učencev LGBTIQ+, pa so manj pogoste.

Uspešnost teh usmeritev je odvisna od zadostnega financiranja ter spremljanja in evalvacije izidov.

Zagotavljanje varnega in spodbudnega učnega okolja je eden od z zakonom določenih temeljnih ciljev vzgoje in izobraževanja. V tem okolju je prepovedano telesno kaznovanje otrok in vsakršna druga oblika nasilja nad in med otroki ter neenakopravna obravnava, ki bi temeljila na spolu, spolni usmerjenosti, socialnem in kulturnem ozadju, veroizpovedi, rasni, etnični in narodni pripadnosti ter posebnosti v telesnem in duševnem razvoju. Spodbujati se morajo krepitev socialnih veščin, strpnosti, spoštovanja drugačnosti ter omogočanje razvoja in doseganje čim višje ravni ustvarjalnosti.

S ciljnim strategijami, smernicami in pravilniki je urejeno vključevanje učencev priseljencev in/ali beguncev, z ustreznimi predpisi tudi vključevanje otrok s posebnimi potrebami in/ali invalidnostmi v redne programe vzgoje in izobraževanja. Poleg tega je v Sloveniji pomemben poudarek tudi na vključevanju romskih učencev v vzgojo in izobraževanje. Za usmerjanje dejavnosti na tem področju sta sprejeta Nacionalni program ukrepov za Rome 2021–2030 in Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v RS 2021–2030.

4. poglavje: Spodbujanje dostopnosti do izobraževanja in udeležbe v šoli

Politike o dostopu in udeležbi so osredotočene predvsem na inkluzivna vzgojo in izobraževanje učencev s posebnimi potrebami ali invalidnostmi ali učencev s priseljskim ozadjem, beguncev ali učencev drugih narodnostnih skupnosti ter na finančno podporo za otroke s šibkejšim socialno-ekonomskih ozadjem.

Dokazi kažejo, da obstajajo razlike pri dostopu do izobraževanja in udeležbe v šoli za nekatere skupine učencev. Iz sistemov izobraževanja v Evropi so veliko poročali o politikah in ukrepih za spodbujanje dostopa in udeležbe učencev, ki se bodo verjetneje soočali z ovirami. Praviloma so ukrepi usmerjeni na učence s posebnimi potrebami in invalidnostmi, učence z manj ugodnim socialno-ekonomskih ozadjem, priseljence, begunce in učence narodnostnih skupnosti.

Vpis v redno izobraževanje učencev s posebnimi potrebami z odločbo o usmerjanju ni enak v vseh evropskih državah; v nekaterih je vpis dokaj majhen. V sistemih izobraževanja zato želijo spodbujati dostop in udeležbo za učence s posebnimi potrebami tako, da naslavlajo preverjanje in ocenjevanje ter usmerjanje teh učencev, delo osebja v šoli ter prilagajajo fizična in učna okolja.

V več evropskih sistemih izobraževanja premagujejo ovire pri dostopu in udeležbi tako, da zagotavljajo

finančno podporo za stroške, povezane s šolo, s katero se pokrivajo razlike zaradi socialno-ekonomske prikrajšanosti. Vendar finančne intervencije niso samoumevne; zagotoviti je treba trajnostno in celovito podporo, ki se ne bo zaključila s projektnimi ukrepi financiranja.

V več kot polovici sistemov izobraževanja izvajajo politike in ukrepe za spodbujanje pristopov kombiniranega učenja, s katerimi poskušajo izboljšati

udeležbo učencev, ki zaradi zdravstvenih razlogov niso zmožni obiskovati pouka v šoli, ter učencev priseljencev in tistih s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. V približno polovici sistemov imajo tudi ciljno usmerjene politike sprejema, po katerih dobijo prednost prikrajšani učenci in/ali se odstranijo administrativne ovire, kot so sprejemni izpiti za novodošle učence.

Po podatkih ministrstva za izobraževanje je bilo v šolskem letu 2021/2022 v redni program osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo usmerjenih 15.303 učencev s posebnimi potrebami (z različnimi primanjkljaji, ovirami in/ali motnjami), kar pomeni 7,86 odstotka vseh otrok, vključenih v program osnovne šole. V šole s prilagojenimi programi devetletne osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom in redne šole, v katerih se izvajajo ti programi, je bilo usmerjenih 2.880 oziroma 613 učencev s posebnimi potrebami. V zavod za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami je bilo usmerjenih 1.323 učencev.

Z Zakonom o šolski prehrani je določeno, da se iz državnega proračuna zagotavljajo sredstva za subvencioniranje ene malice dnevno na učenca in dijaka iz socialno manj vzpodbudnega okolja ter pod določenimi pogoji sredstva za subvencioniranje enega kosila dnevno na učenca v višini cene kosila ter da srednja šola za vse dijake v okviru dejavnosti javne službe obvezno organizira toplo ali energijsko in hranilno bogatejšo hladno malico.

V skladu z Zakonom o prevozih v cestnem prometu so dijaki pod določenimi pogoji upravičeni do nakupa subvencionirane vozovnice v javnem potniškem prometu.

5. poglavje: Sprejemanje raznolikosti in inkluzija v programih izobraževanja in učnih načrtih ter pri preverjanju in ocenjevanju

V vseh sistemih izobraževanja spodbujajo sprejemanje raznolikosti in inkluzijo z učnimi načrti ter z inkluzivnejšima preverjanjem in ocenjevanjem, prilagojenima potrebam učencev s posebnimi potrebami ali invalidnostmi, in/ali omogočajo premagovanje jezikovnih ovir učencem, ki niso rojeni govorci učnega jezika.

V večini evropskih sistemov izobraževanja so vsebine, povezane s sprejemanjem raznolikosti in inkluzijo, zajete v programe in učne načrte; v polovici teh sistemov so bili ob zadnji prenovi programov in učnih načrtov ti vidiki okrepljeni. Raznolikost in inkluzija sta predvsem vključeni med splošne cilje izobraževanja, v različne predmete (na primer državljanska vzgoja, družboslovje, etika) ali medpredmetne vsebinske sklope (na primer med/večkulturna vzgoja). V manj sistemih izvajajo pouk domačega jezika učencev kot obliko podpore inkluziji učencev, ki doma ne govorijo učnega jezika.

V polovici sistemov izobraževanja ne naslavljajo posebej raznolikosti in inkluzije posameznih ciljnih skupin v programih ali učnih načrtih. Kjer so določili ciljne skupine, se te večinoma nanašajo na učence s posebnimi potrebami ali invalidnostmi, učence, pripadnike narodnih skupnosti, sledijo učenci priseljenci in begunci, deklice/dečki ter v manjšem obsegu učenci s šibkejšim socialno-ekonomskih ozadjem in učenci, pripadniki manjšinske verske skupnosti. Najmanj naslovljena ciljna skupina so učenci LGBTIQ+.

Pri nedavnih prenovah vsebine programov in učnih načrtov so bile najpogosteje obravnavane vsebine predsodki in diskriminacija; poleg tega so skoraj enako pogosto naslovljene vsebine človekove pravice, zastopanje različnih identitet, boj proti stereotipiziranju in ozaveščanje o izključevanju, ustrahovanju in/ali nasilju. Ukrepi proti lažnivemu prikazovanju ali nezastopstvu manjšin/skupin ter za spodbujanje inkluzivnega jezika so relativno manj pogoste teme, zajete v obstoječe ali nedavno prenovljene programe in učne načrte.

Spodbujanje sprejemanja raznolikosti in inkluzije v programih in učnih načrtih sovпада s prilagajanjem sistemov in praks preverjanja in ocenjevanja. Najpogosteje organi, pristojni za izobraževanje,

poskušajo narediti preverjanje in ocenjevanje bolj inkluzivnejše tako, da ju prilagajajo učencem s posebnimi potrebami in invalidnostmi (tako so poročali iz večine sistemov), in tako, da podpirajo učence, ki doma ne govorijo učnega jezika, pri premagovanju jezikovnih ovir.

Trenutno v Sloveniji poteka prenova sistema vzgoje in izobraževanja v smeri kurikularne prenove z modernizacijo poklicnega in strokovnega izobraževanja, zakonodajnih sprememb in priprave nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033. V izhodiščih za pripravo nacionalnega programa je določeno, da je ključni strateški cilj dvigniti raven in kakovost vzgoje in izobraževanja v Sloveniji z zavedanjem, da mora sodobni vzgojno izobraževalni proces ob upoštevanju razvojnih značilnosti otrok, učencev in dijakov zagotavljati podporo celostnemu intelektualnemu, čustvenemu, moralnemu, socialnemu in telesnemu razvoju ter jih opolnomočiti, da bodo pripravljeni in motivirani za vseživljenjsko izobraževanje in učenje, za participacijo v demokratični družbi ter hkrati znali poskrbeti za razvoj življenjske odpornosti in prožnosti.

V skladu s pomembnimi zakoni šole prilagajajo učencem s posebnimi potrebami izvedbo preverjanja in ocenjevanja skladno z usmeritvami, ki jih učenci dobijo ob identifikaciji. Prilagoditve se izvedejo tudi pri vseh eksternih državnih izpitih v osnovnem in srednješolskem izobraževanju (nacionalno preverjanje znanja, splošna in poklicna matura ter zaključni izpiti).

6. poglavje: Spodbujanje ciljno usmerjene učne in socialno-čustvene podpore

V sistemih izobraževanja spodbujajo veliko ciljno-usmerjenih politik in ukrepov za pomoč šolam pri prepoznavanju in izpolnjevanju učnih in socialno-čustvenih potreb; hkrati je treba večplastno naslavljati izzive in potrebe, specifične za posameznega učenca.

Po poročanih informacijah so v Evropi politike in ukrepi za podporo šolam pri prepoznavanju učnih in socialno-čustvenih potreb učencev najpogosteje povezani z dostopom do službe za svetovanje, ki ocenjuje učne težave učencev ter morebitne vedenjske, socialno-ekonomske in družinske težave ipd. Več političnih pobud je povezanih tudi s postopki za ugotavljanja posebnih potreb učencev. Manj pogosto so iz sistemov poročali o konkretnih smernicah in/ali orodjih za ugotavljanje učnih in socialno-čustvenih potreb učencev, nacionalnih preizkusih za diagnosticiranje učnih potreb in smernic ali orodij za preverjanje jezikovnih kompetenc.

Z zagotavljanjem raznolikih podpornih intervencij je mogoče naslavljati mnogovrstne potrebe vseh učencev. Iz večine sistemov izobraževanja so poročali o politikah in ukrepih za zagotavljanje učne pomoči v šoli in predvsem ciljno usmerjene podporne intervencije za določene skupine učencev, za katere velja tveganje, kot so učenci s posebnimi potrebami ali invalidnostmi, učenci begunci in priseljenci, učenci, pripadniki narodnih skupnosti, ter učenci s šibkejšim socialno-ekonomskim ozadjem. Iz mnogih sistemov so poročali tudi o politikah in ukrepih za socialno-čustveno podporo, vendar so ti praviloma dokaj univerzalni (to pomeni, da so namenjeni vsem učencem) in ne ciljno usmerjeni na potrebe določenih učencev.

V Sloveniji je s krovno zakonodajo določeno, da mora v javni šoli delovati svetovalna služba, ki svetuje učencem, učiteljem in staršem; sodeluje z učitelji in vodstvom šole pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji razvoja vrtca oziroma šole in opravljanju vzgojno-izobraževalnega dela ter opravlja poklicno svetovanje; sodeluje pri pripravi in izvedbi individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami.

Nedavni sistemski ukrep je bila sistematizacija delovnega mesta romski pomočnik v vrtcih in osnovnih šolah.

7. poglavje: Pedagoško osebje ter izobraževanje in usposabljanje učiteljev za sprejemanje raznolikosti in inkluzije

Organi, pristojni za izobraževanje, zagotavljajo veliko priložnosti za izobraževanje in usposabljanje učiteljev o raznolikosti in inkluziji ter spodbujajo vključevanje pedagoškega podpornega osebja; nezadostna pa ostajajo priprava učiteljev na vodenje inkluzivnih razredov in sredstva za zaposlovanje pedagoškega podpornega osebja.

Zgovorni so dokazi o nezadostni raznolikosti med pedagoškimi delavci; samo v osmih evropskih sistemih izobraževanja so sprejeli politike in ukrepe na najvišji ravni, s katerimi spodbujajo zaposlovanje učiteljev z različnimi ozadji. Tam, kjer takšne ukrepe izvajajo, so ti usmerjeni predvsem na zaposlovanje učiteljev z invalidnostmi ali učitelje s priseljskim ozadjem.

Kompetence, povezane s poučevanjem učencev s posebnimi potrebami, strategijami diferenciacije in individualizacije poučevanja in ocenjevanja ter z razumevanjem načel inkluzije in nediskriminacije, so najbolj poudarjene v kompetenčnih okvirih, sprejetih na najvišji ravni, za začetno izobraževanje in/ali programe stalnega profesionalnega razvoja. Nekoliko manj pogosto so iz sistemov poročali o programih usposabljanja učiteljev za sodelovanje z drugimi učitelji, strokovnjaki in družinami ter za poučevanje v večkulturnih/večjezikovnih razredih ter ozaveščanju učiteljev o pristranskosti in stereotipiziranju.

Udeležba učiteljev v nekaterih prej navedenih programih usposabljanja je ponekod majhna. Na primer, samo 20 odstotkov učiteljev v Evropi je sodelovalo v programih stalnega profesionalnega razvoja večkulturnih ali večjezikovnih učilnic, veliko pa jih meni, da niso dovolj usposobljeni in pripravljeni izvajati inkluziven pouk, kar nakazuje, da bi bilo treba ugotoviti, kaj in katere so ovire za udeležbo, ter zagotoviti, da imajo učitelji potrebne kompetence sprejemanja raznolikosti in inkluzije v šoli.

Pedagoško podporno osebje lahko podpira učitelje pri izvajanju dejavnosti in jim pomaga zagotavljati, da vsi učenci čim bolj razvijejo svoje zmožnosti. V večini sistemov izobraževanja se zahteva ali priporoča, da so v šoli aktivni različni strokovnjaki (na primer psihologi, logopedi, strokovnjaki za posebne potrebe, socialni delavci) ali učiteljevi pomočniki, in/ali se zagotavljajo

sredstva, da šole lahko zaposlijo podporno osebje. Poleg zagotavljanja splošne podpore za vse učence, ki jo potrebujejo, podporno osebje praviloma nudi ciljno usmerjeno podporo učencem s posebnimi potrebami, učencem, ki ne obvladajo učnega jezika (tudi učencem iz Ukrajine), ter romskim učencem. Šole ponekod zaradi nezadostnega financiranja ne morejo zaposliti potrebnega pedagoškega podpornega osebja.

Stalno strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje sta v Sloveniji odgovornost in dolžnost strokovnih delavcev. V Katalogu programov nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja so med prednostnimi temami med drugim: delo z nadarjenimi v vzgojno-izobraževalnem procesu in vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami; izvajanje vseživljenjske karierni orientacije in zagotavljanje enakih možnosti ranljivim skupinam; socialno-čustvene kompetence in dobrobit v vzgoji in izobraževanju; svetovalno delo v vzgojno-izobraževalnem in študijskem procesu.

S Pravilnikom o pripravi strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja so med določenimi kompetencami, ki jih mora pripravnik pridobiti v programu pripravištva, tudi: poznavanje inkluzivnosti in različnosti, oblikovanje varnega in spodbudnega učnega okolja, upoštevanje razvojnih značilnosti ter individualnih razlik učencev, spodbujanje demokratičnosti pri učencih, vključno s spoštovanjem različnosti in multikulturalnosti, občutek lastne učinkovitosti.

Iste kompetence določa tudi Pravilnik o strokovnem izpitu strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja.

Prosimo, citirajte publikacijo kot::

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Eurydice Slovenija, 2024. *Spodbujanje sprejemanja raznolikosti in inkluzije v šoli v Evropi. Ugotovitve poročila Eurydice z nacionalnimi poudarki.*

Povzeto po poročilu Eurydice: European Commission / EACEA / Eurydice, 2023. *Promoting diversity and inclusion in schools in Europe.. Eurydice report report – Main findings.* Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Prevod v slovenski jezik pripravila nacionalna enota Eurydice Slovenija (2024)

V slovenskem prevodu izdalo: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje

Za izdajatelja: Maja Mihelič Debeljak

Prevod in nacionalni poudarki: Saša Ambrožič Deleja

Jezikovni pregled: Petra Tomše

Uredil: Gašper Cankar

Prelom slovenske izdaje: Karmen Svetlik

Ljubljana, februar 2024

Knjižna zbirka z naslovom UGOTOVITVE POROČILA EURYDICE (PDF)

ISSN 2820-6711

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 185767683

ISBN 978-961-7202-38-0 (PDF)

Pojasnilo: Publikacija je slovenski prevod poglavja 'Main findings' izvornika z dodanimi nacionalnimi poudarki in je izšla v okviru dejavnosti nacionalne enote Eurydice Slovenija, sofinanciranih iz programa Erasmus+. Publikacija je del zbirke slovenskih prevodov Ugotovitve poročila Eurydice.

V besedilu uporabljeni izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženski in moški spol.

Spodbujanje sprejemanja raznolikosti in inkluzije v šoli v Evropi

Poročilo Eurydice

To je pregled glavnih ugotovitev poročila Eurydice o spodbujanju sprejemanja raznolikosti in inkluzije v šolah v Evropi. V poročilu so opisane politike in ukrepi na najvišji ravni v 39 sistemih izobraževanja, s katerimi pristojni naslavljajo diskriminacijo ter spodbujajo sprejemanje raznolikosti in inkluzijo v šolah. Poudarek je predvsem na ciljno usmerjenih pobudah za podporo učencem, ki bodo najverjetneje prikrajšani ali diskriminirani na podlagi biološkega in družbenega spola, priseljskega ozadja, narodnostne ali verske pripadnosti, usmerjenosti LGBTIQ+ in posebnih potreb ali invalidnosti.

Poročilo in podatke o politikah lahko dobite na spletni strani Eurydice:

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/promoting-diversity-and-inclusion-schools-europe>.

Naloga omrežja Eurydice je razumeti in znati pojasniti, kako so različni sistemi izobraževanja v Evropi organizirani in kako delujejo. V omrežju zagotavljajo opise nacionalnih sistemov izobraževanja, pripravljajo primerjalne analize na izbrano temo, kazalnike in statistične podatke. Vse publikacije Eurydice so brezplačno dostopne na spletni strani Eurydice. Po naročilu jih lahko prejmete tudi v tiskani obliki. S svojo dejavnostjo omrežje Eurydice spodbuja razumevanje, sodelovanje, zaupanje in mobilnost na evropski in mednarodni ravni. Članice omrežja so nacionalne enote s sedežem v evropskih državah. Njihovo delovanje koordinira Evropska izvajalska agencija za izobraževanje in kulturo (EACEA).

Za več informacij o Eurydice glejte <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/> in www.eurydice.si.